

Kraków, 20 września 2025

Prof. dr hab. Łukasz Gacek
Zakład Chin, Instytut Bliskiego i Dalekiego Wschodu
Wydział Studiów Międzynarodowych i Politycznych
Uniwersytet Jagielloński w Krakowie

Recenzja
dorobku naukowego dra Rafała Wiśniewskiego
w związku z wszczęciem postępowania
o nadanie stopnia naukowego doktora habilitowanego
w dziedzinie nauk społecznych, dyscyplinie nauki o polityce

Recenzja została wykonana w związku z decyzją Rady Naukowej Dyscyplin: nauki o polityce i administracji oraz nauki o komunikacji społecznej i mediach Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu w sprawie powołania komisji habilitacyjnej w celu przeprowadzenia postępowania habilitacyjnego w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie nauki o polityce i administracji wszczętego na wniosek dr Rafała Wiśniewskiego, w dniu 25 kwietnia 2025 r. Celem recenzji jest ustalenie – zgodnie z art. 221 ust. 8 – ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, czy osiągnięcia naukowe osoby ubiegającej się o stopień doktora habilitowanego odpowiadają wymaganiom określonym w art. 219 ust. 1 pkt 2.

Dr Rafał Wiśniewski jest absolwentem politologii, specjalność: współczesne stosunki międzynarodowe, na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. W 2010 r. obronił pracę magisterską dotyczącą problematyki mocarstwowości w Azji, przygotowaną pod kierunkiem prof. Sebastiana Wojciechowskiego. W latach 2010-2014 odbył studia doktoranckie na WNPiD UAM, zakończone obroną rozprawy *Współpraca i rywalizacja państw jako czynnik kształtujący bezpieczeństwo międzynarodowe w Azji Północno-Wschodniej na początku XXI w.* Na tej podstawie opublikował monografię *Wpływ współpracy i rywalizacji mocarstw na bezpieczeństwo międzynarodowe w Azji Północno-Wschodniej w latach 1989-2014* (2020).

Od października 2014 r. dr Rafał Wiśniewski jest pracownikiem Wydziału Nauk Politycznych i Dziennikarstwa UAM. Początkowo zatrudniony jako starszy wykładowca, od lipca 2016 r. pełni funkcję adiunkta. Od początku pracy jest związany z Zakładem Studiów Strategicznych (obecnie Zakładem Studiów Strategicznych i Bezpieczeństwa Międzynarodowego).

Przedmiotem recenzji jest otrzymana do oceny dokumentacja habilitacyjna, na którą składają się: autoreferat przedstawiający dorobek i osiągnięcia naukowe, wykaz opublikowanych prac naukowych, informacja o osiągnięciach dydaktycznych i organizacyjnych.

I. Ocena dorobku naukowego

Jako główne osiągnięcie naukowe dr Rafał Wiśniewski wskazał cykl publikacji obejmujący monografię *Polityka Chińskiej Republiki Ludowej wobec Bliskiego Wschodu – determinanty, ewolucja i konsekwencje dla regionu* (2023) oraz trzy artykuły naukowe: *Perspektywy przywództwa międzynarodowego Chińskiej Republiki Ludowej w nowym ładzie międzynarodowym* („Studia Socjologiczno-Polityczne”, 2022), *Military power as an instrument of international politics in the Indo-Pacific* [w:] *Handbook of Indo-Pacific Studies*, Routledge, 2023) oraz *Economic Sanctions as a Tool of China’s Hybrid Strategies*, „Polish Political Science Yearbook”, 2021). Habilitant umieścił wspomniane publikacje w ramach przewodniego problemu badawczego, którym jest „wpływ polityki zagranicznej Chińskiej Republiki Ludowej na ewolucję wybranych elementów ładu międzynarodowego na początku XXI w.”, podkreślając, że wszystkie wymienione opracowania stanowią efekt jego konsekwentnych badań w tym obszarze.

Habilitant uzasadnił swój wkład do nauki, wskazując, że jego dorobek publikacyjny potwierdza znaczenie badań nad wpływem polityki zagranicznej Chin na ewolucję pozimnowojennego porządku międzynarodowego. Dowodził, iż Chiny, jako mocarstwo rywalizujące ze Stanami Zjednoczonymi, odgrywają szczególną rolę w kształtowaniu współczesnego układu sił. Podkreślał potrzebę nowego podejścia do fenomenu „mocarstwa wschodzącego”, które – w warunkach globalizacji, współzależności i liberalnego porządku międzynarodowego – różni się zasadniczo od wcześniejszych przypadków historycznych.

Zwracał uwagę, że wzrastające zasoby i aktywność globalna Chin rodzą zarówno oczekiwania wobec ich konstruktywnej roli, jak i obawy innych aktorów.

W recenzowanej monografii *Polityka Chińskiej Republiki Ludowej wobec Bliskiego Wschodu – determinanty, ewolucja i konsekwencje dla regionu* (Poznań, 2023) dr Wiśniewski wpisał analizę polityki zagranicznej Chin wobec Bliskiego Wschodu w szerszy nurt badań nad wpływem działań Pekinu na kształtowanie ładu międzynarodowego na początku nowego milenium. Monografia została zorganizowana w trzech zasadniczych częściach. W pierwszej przedstawiono determinanty polityki zagranicznej Chin – od interesów narodowych, poprzez system polityczny i kulturę strategiczną, po relacje międzynarodowe Chin z głównymi mocarstwami. W części drugiej dokonano rekonstrukcji ewolucji polityki wobec Bliskiego Wschodu, w oparciu o analizę procesu i narracje analityczne. Autor wskazał w tym przypadku trzy krytyczne punkty zwrotne: rok 1971 (przejście od ideologicznego wspierania ruchów rewolucyjnych do pragmatycznej współpracy z reżimami), początek lat 90. (uzależnienie od importu ropy i zacieśnienie relacji z Arabią Saudyjską) oraz rok 2013 (ogłoszenie Inicjatywy Pasa i Drogi). W ostatniej części analizie poddano trzy kluczowe wymiary współczesnych relacji Chin z regionem: polityczny (partnerstwa strategiczne z głównymi aktorami), gospodarczy (handel, inwestycje i rola Pasa i Drogi) oraz bezpieczeństwa (stanowisko wobec konfliktów, obecność wojskowa i transfery uzbrojenia).

Wnioski Habilitanta koncentrowały się na wskazaniu elementów ciągłości, takich jak gospodarcze uwarunkowania polityki Chin wobec regionu, konsekwentne unikanie jednoznacznego opowiadania się po którejkolwiek ze stron lokalnych konfliktów oraz dążenie do utrzymania stabilności i przewidywalności w ramach istniejącego układu sił. Równocześnie Autor podkreślał elementy zmiany, widoczne w stopniowym przesuwaniu akcentów od interesów ideologicznych, przez gospodarcze, aż po aspiracje związane z umacnianiem globalnej pozycji i przywództwa Chin. Zdaniem Habilitanta, Chiny konsekwentnie realizowały w regionie swoje interesy, a ich polityka, choć nie dominująca, zaczęła współkształtować ewolucję ładu na Bliskim Wschodzie.

Ocena stopnia rzeczywistej oryginalności pracy dra Rafała Wiśniewskiego wymaga spojrzenia krytycznego, zarówno na deklarowane ambicje Habilitanta, jak i na faktyczną wartość dodaną w kontekście istniejącej literatury. W polskim piśmiennictwie dotyczącym polityki zagranicznej Chin badania nad Bliskim Wschodem występują sporadycznie i mają najczęściej charakter wąsko zakrojonych studiów przypadku, zazwyczaj poświęconych

relacjom wybranymi państwami regionu albo analizom dotyczącym współpracy w sektorze energetycznym. W tym przypadku Autor podjął próbę ujęcia całościowego, które obejmuje ponad siedem dekad ewolucji polityki chińskiej wobec regionu, wskazując na związki między polityką ideologiczną, gospodarczą i strategiczną.

Habilitant osadził swoje badania w metodzie analizy polityki zagranicznej (*foreign policy analysis*, FPA) oraz realizmu neoklasycznego, co – zgodnie z jego zamierzeniem – miało umożliwić uchwycenie zależności między czynnikami zewnętrznymi a wewnętrznymi. Należy jednak podkreślić, że propozycja Magdaleny Kozub-Karkut dotycząca łączenia obu podejść została jedynie zarysowana, bez opracowania precyzyjnego modelu teoretycznego (M. Kozub-Karkut, *Realizm neoklasyczny w perspektywie teorii stosunków międzynarodowych i polityki zagranicznej*, 2020, s. 202–203). Autor recenzowanej rozprawy również nie przedstawił spójnego modelu integrującego oba podejścia (s. 12–13). Wskazał jednak na krajowe uwarunkowania, takie jak system polityczny, kultura strategiczna czy procesy decyzyjne, które modyfikują odbiór impulsów płynących z otoczenia międzynarodowego. Takie ujęcie pozwala wyjść poza proste interpretacje geopolityczne, uwzględniając równocześnie wewnętrzne determinanty decyzji podejmowanych przez władze w Pekinie. W polskiej literaturze przedmiotu tego rodzaju perspektywa wciąż należy do rzadkości.

Atutem monografii jest uporządkowanie historii polityki zagranicznej Chin wobec Bliskiego Wschodu poprzez wyodrębnienie trzech kluczowych punktów zwrotnych, co ma walor heurystyczny, pozwalając nie tylko zrozumieć jej zmienność w czasie, ale także wskazać mechanizmy warunkujące te zmiany. Praca umiejętnie wiąże politykę zagraniczną Chin wobec Bliskiego Wschodu z równoległą ewolucją ładu regionalnego i globalnych interesów Chin. Ukazanie relacji z regionem w trzech płaszczyznach: politycznym, gospodarczym i bezpieczeństwa, pozwala zaś uwypuklić kompleksowość tej polityki, a nie tylko jej fragmenty. Wartość dodaną stanowi podkreślenie znaczenia partnerstw strategicznych, skali zaangażowania gospodarczego oraz stanowiska Chin wobec konfliktów regionalnych.

Nowatorstwo recenzowanej monografii należy jednak oceniać z pewną dozą ostrożności. W literaturze światowej badania nad polityką Chin wobec Bliskiego Wschodu są już dobrze ugruntowane i często opierają się na bogatej bazie źródłowej, w tym na analizach ilościowych. Autor nie przedstawił przełomowych ustaleń empirycznych, lecz przede wszystkim dokonał syntezy istniejących wątków badawczych. Przegląd bibliografii

jednoznacznie wskazuje, że podstawą opracowania była literatura wtórna – przede wszystkim anglojęzyczna i polska. Zastanawiający jest niemal całkowity brak odwołań do źródeł pierwotnych (dostępnych często również w języku angielskim), takich jak dokumenty dotyczące polityki zagranicznej Chin czy przemówienia i oświadczenia chińskich przywódców. Jest to istotny mankament, ponieważ właśnie praca na materiałach pierwotnych w największym stopniu buduje oryginalność badań regionalnych. Dodatkowo przegląd literatury ma charakter powierzchowny i nie obejmuje dorobku wielu polskich badaczy zajmujących się problematyką Chin oraz Bliskiego Wschodu. W konsekwencji, mimo przejrzystej struktury i klarownej narracji, monografia pozostaje w dużej mierze wtórna wobec ustaleń i interpretacji obecnych już w literaturze zachodniej.

Pytania badawcze postawione w monografii są pozbawione wskaźników operacyjnych. Autor sformułował cztery pytania badawcze, ale nie wskazał, w jaki sposób i za pomocą jakich wskaźników mają one być rozstrzygnięte. Brak kryteriów operacyjnych osłabia analityczną spójność pracy – odpowiedzi na pytania mają charakter bardziej interpretacyjny i jakościowy, co ogranicza możliwość ich weryfikacji. W konsekwencji wywód przyjmuje miejscami formę narracyjną zamiast analitycznej. W pracy nie sformułowano hipotez, co w przypadku opracowania aspirującego do miana monografii naukowej jest słabością i z naukowego punktu widzenia obniża stopień oryginalności. Poważne nieociągnięcia prezentuje również warstwa metodologiczna. Autor wymienił zastosowane metody (prawno-instytucjonalna, analiza procesu, narracje analityczne, porównawcza), ale nie rozwinął, w jaki sposób zostały one użyte, ani jakie ograniczenia były z nimi związane. W rezultacie metody stanowią raczej deklarację niż realne narzędzie analityczne.

Analiza struktur odpowiedzialnych za prowadzenie polityki zagranicznej Chin (s. 27–37) została przeprowadzona w sposób dość powierzchowny i nie oddaje złożoności mechanizmów decyzyjnych. Habilitant co prawda wymienił instytucje państwowe – takie jak parlament, przewodniczący ChRL, Rada Państwowa, Centralna Komisja Wojskowa czy Ministerstwo Spraw Zagranicznych (s. 30–31) – jednak nie określił precyzyjnie ich faktycznych kompetencji ani obszarów, za które odpowiadają. Zabrakło tu również wyraźnego powiązania teorii z praktyką, co pozwoliłoby uchwycić proces systematycznego przesuwania ośrodka decyzyjnego ze struktur państwowych na poziom partii. Autor ograniczył się do krótkich wzmianek na temat Komisji Spraw Zagranicznych KC KPCh, pomijając szczegółowe omówienie roli innych komisji partyjnych, które nadzorują kluczowe obszary polityki. Nie wyjaśnił także, dlaczego tzw. „małe grupy wiodące” (*lingdao xiaozu*)

odpowiedzialne za politykę zagraniczną, finanse i gospodarkę, pogłębienie reform czy cyberbezpieczeństwo zostały przez Xi Jinpinga przekształcone w pełnoprawne komisje KPCh (*weiyuanhui*). Zabrakło wreszcie przedstawienia zjawiska fragmentaryzacji systemu decyzyjnego oraz schematu ilustrującego relacje między instytucjami partyjnymi i państwowymi odpowiedzialnymi za poszczególne sektory polityki zagranicznej. Ograniczenie analizy do kilku wskazanych instytucji oraz brak pogłębionego omówienia mechanizmów partyjno-państwowych istotnie redukuje wartość analityczną rozdziału poświęconego determinantom polityki zagranicznej.

W części poświęconej kulturze strategicznej (s. 37–46) pozytywnie należy ocenić dostrzeżenie przez Habilitanta wielowiekowej tradycji kształtowania kultury strategicznej w Chinach. Autor monografii podkreśla znaczenie zarówno dziedzictwa Chin cesarskich, jak i przemian wynikających z absorpcji ideologii maoistycznej. Należy jednak zauważyć, że odniesienia do tradycji kulturowych i filozoficznych mają charakter dość lapidarny, co zawęża analizę niemal wyłącznie do koncepcji *tianxia* oraz konfucjanizmu. Takie podejście znacząco ogranicza perspektywę badawczą, zważywszy że praktyka polityki zagranicznej Chin czerpie inspiracje nie tylko z konfucjanizmu, lecz także z legizmu, taoizmu, motizmu, klasycznych traktatów wojskowych oraz innych szkół filozoficznych, które w różnym stopniu kształtowały myślenie o państwie, władzy i relacjach międzynarodowych. Legizm z jego naciskiem na prymat prawa i siłę instytucji państwowych, taoizm eksponujący harmonię i równowagę czy motizm propagujący ideę uniwersalnej troski, stanowią istotne elementy ideowego dziedzictwa, które do dziś przenika chińską kulturę strategiczną. Również klasyczne dzieła wojskowe miały trwały wpływ na sposób postrzegania strategii i bezpieczeństwa. Pominięcie tych tradycji powoduje, że przedstawiony obraz jest zbyt uproszczony i nie oddaje w pełni złożoności oraz wielowarstwowości kultury strategicznej.

W rozdziale trzecim (s. 117–135) Habilitant skoncentrował uwagę na pięciu wybranych państwach Bliskiego Wschodu – Arabii Saudyjskiej, Egipcie, Iranie, Izraelu i Turcji – czyniąc z nich oś analizy polityki Chin wobec całego regionu. Dobór ten został uzasadniony potrzebą uchwycenia różnych wymiarów chińskich interesów, takich jak energetyka, bezpieczeństwo, technologie czy znaczenie geopolityczne. W ten sposób Autor ukazał zróżnicowane modele partnerstwa – zarówno z potęgami regionalnymi, jak i z państwami o odmiennej orientacji strategicznej. Należy jednak zauważyć, że przyjęty zestaw nie jest wolny od ograniczeń. Pominęto bowiem rosnące znaczenie mniejszych, lecz bardzo aktywnych aktorów, takich jak Katar czy Zjednoczone Emiraty Arabskie, a także aspekt wielostronny, reprezentowany np. przez Radę Współpracy Arabskich Państw Zatoki Perskiej

(*Gulf Cooperation Council*, GCC). W rezultacie analiza trafnie oddaje główne wektory polityki Chin wobec Bliskiego Wschodu, lecz nie w pełni ukazuje jej sieciowy i elastyczny charakter. Dodatkowo, analiza pięciu wybranych państw skupiła się głównie na ogólnych interesach i retoryce partnerstwa, a w mniejszym stopniu na konkretnych mechanizmach współpracy (np. instytucjonalizacji relacji, realizacji projektów).

W wielu fragmentach pracy, zwłaszcza w części poświęconej polityce Chin w XXI w., zaznacza się przewaga deskrypcji nad analizą krytyczną. Autor ograniczał się często do zestawienia faktów – takich jak liczba partnerstw strategicznych, omówienie inicjatywy Pasa i Drogi czy przykłady sprzedaży uzbrojenia do państw regionu. Zabrakło natomiast pogłębionej oceny krytycznej, dotyczącej m.in. skuteczności realizowanych projektów infrastrukturalnych, ograniczeń związanych z obecnością wojskową Chin czy reakcji poszczególnych państw regionu na rosnące zaangażowanie Pekinu.

W części poświęconej współpracy gospodarczej (s. 135–145) w niewielkim stopniu ukazano różnice między państwami regionu, trudności związane z realizacją poszczególnych projektów finansowanych chińskim kapitałem czy lokalne reakcje polityczne i społeczne wobec obecności Chin. Inicjatywa Pasa i Drogi została przedstawiona jako jednolite narzędzie geoeconomiczne, bez wyraźnego wskazania, że władze w Pekinie dostosowują strategię do specyfiki poszczególnych przypadków. Zbyt pobieżnie zarysowano również aktywność chińskich przedsiębiorstw państwowych (*state-owned enterprises*, SOEs), m.in. takich jak CNPC, Sinopec czy COSCO. Zabrakło pogłębionej analizy ich sposobu działania, napotykanych trudności oraz sprzężenia ich aktywności z celami polityki zagranicznej Chin, mimo że to właśnie one spełniają rolę głównych wykonawców strategii gospodarczej na Bliskim Wschodzie. Ponadto, zabrakło pełniejszego ujęcia procesów dywersyfikacji chińskich powiązań gospodarczych i technologicznych w regionie. Autor skoncentrował się głównie na infrastrukturze i energetyce, pomijając dynamiczny rozwój wymiany handlowej (która w ostatnich latach przekroczyła pół biliona USD), a także ekspansję w obszarze technologii cyfrowych i zielonej transformacji. Nie znalazły się tu odniesienia do rosnącego udziału eksportu maszyn, sprzętu transportowego czy technologii IT w handlu z regionem, ani do znaczących inwestycji firm takich jak Huawei, Alibaba czy Tencent, które budują fundamenty tzw. Digital Silk Road. Niedosyt budzi brak szerszej analizy chińskich inwestycji w odnawialne źródła energii, elektromobilność i projekty wodorowe, realizowane m.in. w Arabii Saudyjskiej, Maroku czy Zjednoczonych Emiratach Arabskich. Tymczasem to właśnie te sektory stają się coraz ważniejszym polem chińskiej aktywności gospodarczej i źródłem wpływów politycznych. W rezultacie wnioski przedstawione w tej części mają charakter

przede wszystkim deskryptywny, co osłabia ich wartość interpretacyjną i ogranicza możliwość sformułowania ogólnych konkluzji dotyczących rzeczywistego wpływu Chin na ewolucję regionalnego ładu gospodarczego.

W części poświęconej bezpieczeństwu (s. 145–151) Autor ograniczył się do ogólnych uwag o stanowisku Chin wobec kluczowych konfliktów regionalnych, obecności w Dżibuti oraz rosnącym znaczeniu eksportu uzbrojenia. Autor trafnie zauważył, że chińskie podejście do mediacji ma charakter ostrożny i sprowadza się do minimalnego zaangażowania, czego potwierdzeniem są jedynie dwa przypadki faktycznej skuteczności – negocjacje nad programem nuklearnym Iranu oraz pośrednictwo w normalizacji stosunków saudyjsko-irańskich (s. 150). W odniesieniu do konfliktu palestyńsko-izraelskiego analiza ograniczyła się jednak tylko do wskazania deklaratywnego poparcia Pekinu dla rozwiązania dwupaństwowego, bez ukazania jakichkolwiek realnych działań mediacyjnych. Takie ujęcie dobrze oddawało ówczesną ostrożność chińskiej dyplomacji, lecz nie pozwoliło w pełni uchwycić dynamiki jej ewolucji. Już rok po publikacji książki Chiny podjęły się bowiem roli gospodarza negocjacji między palestyńskimi frakcjami, czego efektem była Deklaracja Pekńska z 2024 r. W tym sensie założenia Autora szybko straciły aktualność wobec rosnących ambicji Pekinu w zakresie aktywnej mediacji. Ponadto w analizie zabrakło danych ilościowych i wskazania głównych odbiorców chińskiego uzbrojenia, takich jak Algieria, Iran, Arabia Saudyjska czy Zjednoczone Emiraty Arabskie. Nie uwzględniono również coraz intensywniejszej współpracy wojskowej, w tym wspólnych ćwiczeń (np. z Arabią Saudyjską czy ZEA) oraz rozwoju produkcji dronów bojowych i amunicji precyzyjnej w Iranie i krajach Zatoki. Pominęto także kwestię tzw. portów podwójnego zastosowania, które stwarzają Pekinowi możliwości projekcji siły. W rezultacie obraz bezpieczeństwa jest zbyt deskryptywny i nie pokazuje, że mimo braku stałej obecności militarnej Chiny konsekwentnie rozszerzają współpracę obronną i budują wpływy w regionie.

Bibliografia nie została uporządkowana w sposób systematyczny (np. na dokumenty i akty prawne, monografie, artykuły naukowe, źródła prasowe i internetowe). Taki podział pozwoliłby bowiem lepiej ocenić ciężar źródeł pierwotnych i wtórnych, a także ułatwiłby orientację w wykorzystanej literaturze. Brak tej przejrzystości sprawia wrażenie mniejszej staranności warsztatowej.

Podsumowując, monografia dra Rafała Wiśniewskiego stanowi cenną próbę całościowego ujęcia polityki Chin wobec Bliskiego Wschodu, ale jej walory analityczne osłabiają niedostatki warsztatowe i nadmiernie deskryptywny charakter części analiz. Wskazane braki – zarówno w obszarze metodologicznym, jak i w sposobie opracowania

materiału empirycznego – sprawiają, że praca pozostaje w większym stopniu syntetycznym opracowaniem istniejącej literatury niż oryginalnym studium źródłowym. Mimo to może być punktem wyjścia do dalszych, bardziej pogłębionych badań nad polityką Chin wobec regionu.

Jako część głównego osiągnięcia naukowego dr Rafał Wiśniewski wskazał także trzy artykuły naukowe, które wraz z monografią tworzą cykl badawczy. Pierwszy z nich – *Perspektywy przywództwa międzynarodowego Chińskiej Republiki Ludowej w nowym ładzie międzynarodowym* – stanowi próbę osadzenia polityki zagranicznej Chin w szerszej refleksji teoretycznej nad transformacją ładu międzynarodowego. Tekst opiera się przede wszystkim na ramach realizmu neoklasycznego oraz analizy polityki zagranicznej, co pozwala na specyficzne podejście do problematyki przywództwa globalnego – zarówno w perspektywie systemowej, jak i w kontekście wewnętrznych uwarunkowań polityki Chin. Jego wartością jest uporządkowanie wymiarów chińskich aspiracji przywódczych – politycznych, gospodarczych i ideologicznych – oraz wskazanie koncepcji „wielobiegunowego ładu partykularyzmów narodowych” jako użytecznego narzędzia interpretacyjnego. Ograniczeniem pozostaje jednak wysoki poziom ogólności wyводу. Mankamentem jest brak operacjonalizacji pojęcia przywództwa, rozmycie hipotez badawczych oraz niemal całkowite oparcie na literaturze wtórnej (anglojęzycznej i polskiej), przy braku odwołań do źródeł chińskojęzycznych. W efekcie artykuł ma przede wszystkim walory syntetyzujące i porządkujące.

Drugi tekst – *Economic Sanctions as a Tool of China's Hybrid Strategies* – to opracowanie porządkujące wiedzę o roli sankcji gospodarczych w polityce zagranicznej Chin. Jego mocną stroną jest systematyczne zestawienie przykładów chińskich działań sankcyjnych, wskazanie ich wspólnych cech oraz wpisanie tego instrumentu do szerszej debaty nad *economic statecraft* i strategiami hybrydowymi. Autor trafnie zidentyfikował specyfikę chińskich sankcji – ich nieformalny charakter, krótkoterminowość, koncentrację na celach taktycznych i wykorzystywanie atrakcyjności rynku wewnętrznego. Analiza empiryczna, choć rzetelna, ma jednak głównie charakter opisowy. Brakuje matrycy porównawczej, która pozwoliłaby ocenić skuteczność sankcji według spójnych wskaźników. Zwrócił uwagę na to sam Autor podkreślając, że jego wnioski mają charakter wstępny.

Trzecia publikacja – *Military power as an instrument of international politics in the Indo-Pacific* – wpisuje się w badania nad rolą siły militarnej w stosunkach międzynarodowych i stanowi ważne uzupełnienie cyklu. Autor potraktował potencjał wojskowy nie tylko jako instrument obrony czy projekcji siły, lecz także jako narzędzie

prestżu, odstraszania i sygnalizowania politycznego. Atutem artykułu było osadzenie analizy w tradycji realistycznej oraz pokazanie procesu modernizacji Chińskiej Armii Ludowo-Wyzwoleńczej w szerszym kontekście równowagi sił w regionie Indo-Pacyfiku. Tekst ma jednak charakter głównie syntetyczny – zestawia główne kierunki chińskich zbrojeń oraz ich implikacje dla bezpieczeństwa regionu, bazując na literaturze, danych o wydatkach wojskowych i raportach think tanków. Po raz kolejny zabrakło hipotez i ram porównawczych, które pozwoliłyby systematycznie zestawiać działania Chin z polityką innych aktorów regionalnych. Bibliografia objęła, jak wcześniej, przede wszystkim źródła anglojęzyczne i analityczne, co sprawia, że przekaz odtwarzał raczej perspektywę zachodnią niż chińską.

Podsumowując można zauważyć, że na tle całego cyklu spójność dorobku budują konsekwentne odwołania do realizmu neoklasycznego i FPA oraz wyraźny podział problematyki na poziomy analizy: regionalny (Bliski Wschód), globalny (przywództwo), instrumentarny (sankcje) i militarny (Indo-Pacyfik). Mocną stroną przedstawionych do oceny prac jest całościowe, systematyczne i interdyscyplinarne ujęcie tematu, porządkowanie literatury i umiejętność syntetyzowania istniejących wątków. Ograniczenia dotyczą natomiast oryginalności – brak hipotez i operacjonalizacji sprawia, że wnioski są raczej opisowe niż analityczne, a ograniczone wykorzystanie źródeł pierwotnych czyni te publikacje zależnymi od interpretacji zachodnich. Przewaga deskrypcji nad krytyczną oceną oraz umiarkowana innowacyjność metodologiczna powodują, że cykl ma przede wszystkim wartość dydaktyczno-syntetyzującą, a nie przełomową. Wątpliwość budzi również selekcja artykułów do „cyklu osiągnięć”. Biorąc pod uwagę poruszaną problematykę w dorobku naukowym listę tę można było znacząco rozszerzyć.

II. Ocena pozostałych osiągnięć naukowych

Dorobek publikacyjny dra Rafała Wiśniewskiego przed uzyskaniem stopnia doktora obejmuje łącznie 16 tekstów, w tym 7 artykułów naukowych opublikowanych w czasopiśmie oraz 8 rozdziałów w monografiach zbiorowych. Publikacje powstawały zarówno w języku polskim, jak i angielskim. Tematycznie prace te można podzielić na kilka głównych nurtów. Najliczniej reprezentowane są studia nad stosunkami międzynarodowymi w Azji i bezpieczeństwem regionalnym. Autor analizował potencjalne pola konfliktu między Stanami Zjednoczonymi i Chinami, politykę bezpieczeństwa Indii oraz proces modernizacji tamtejszych sił zbrojnych, ewolucję polityki obronnej Japonii, możliwe scenariusze dla

Półwyspu Koreańskiego czy wyścig zbrojeń podwodnych w Azji i Pacyfiku. Ważnym wątkiem była także doktrynalna ewolucja Chińskiej Armii Ludowo-Wyzwoleńczej oraz zagadnienia związane z pamięcią polityczną w relacjach Chin, Korei i Japonii. Drugim wyraźnym obszarem zainteresowań były kwestie bezpieczeństwa i wojskowości. Osobny nurt stanowiły rozważania nad kulturowymi i pozamilitarnymi uwarunkowaniami polityki bezpieczeństwa. Uzupełnieniem dorobku były analizy dotyczące Europy i Unii Europejskiej, gdzie Autor podejmował problem wyzwań stojących przed przemysłem obronnym w warunkach kryzysu gospodarczego oraz oceniał możliwości i ograniczenia operacji wojskowych UE w Afryce.

Po uzyskaniu stopnia doktora Rafał Wiśniewski opublikował ponad dwadzieścia prac, w tym 14 artykułów w czasopismach naukowych, 11 rozdziałów w monografiach zbiorowych oraz autorską książkę *Wpływ współpracy i rywalizacji mocarstw na bezpieczeństwo międzynarodowe w Azji Północno-Wschodniej w latach 1989–2014* (2020). Tematycznie publikacje można podzielić na kilka głównych nurtów. Pierwszy to szeroko rozumiane bezpieczeństwo międzynarodowe, czego wyrazem są cykliczne *Polskie analizy strategiczne w „Przeglądzie Strategicznym”*, artykuły o równowadze odstraszania NATO-Rosja czy ewolucji środowiska bezpieczeństwa w Azji Wschodniej. Drugi nurt obejmuje badania nad polityką zagraniczną Chin, ich wizją ładu międzynarodowego, współpracą wojskowo-techniczną z Rosją, rolą inicjatywy Pasa i Drogi oraz reakcjami Chin na pandemię COVID-19 i wojnę rosyjsko-ukraińską. Trzeci obszar dotyczy współpracy międzynarodowej wobec nowych zagrożeń, m.in. relacji UE-NATO w kontekście zagrożeń hybrydowych, polityki obronnej Turcji czy współpracy Korei Południowej z Europą Środkową. Czwarty nurt rozwija refleksję nad bezpieczeństwem informacyjnym poprzez koncepcje *news literacy* i *news security*. Łącznie dorobek po doktoracie cechuje się spójnością tematyczną, gdzie główną osią pozostaje polityka zagraniczna i bezpieczeństwa Chin. Pewien niedosyt budzi stopień umiędzynarodowienia publikacji. O ile część publikacji ukazała się w języku angielskim, to najczęściej były one publikowane w polskich czasopismach naukowych lub wydawnictwach. Uwagę zwraca również nader częste publikowanie w czasopismach oraz wydawnictwach związanych z macierzystą jednostką (m.in. „Przegląd Strategiczny”, „Przegląd Zachodni”, UAM, FNCE).

Habilitant wykazał uczestnictwo w 44 konferencjach naukowych, zarówno krajowych jak i międzynarodowych, przedstawiając wyniki swoich badań w formie referatu. W kontekście oceny dorobku naukowego, zarówno pod względem ilościowym, jak i

jakościowym, jest on umiarkowany. Liczba cytowań według Google Scholar wynosi 97 (wedle stanu na wrzesień 2025).

Słabszą stroną dorobku Habilitanta pozostaje brak doświadczenia w kierowaniu projektami badawczymi, zarówno międzynarodowymi, jak i krajowymi, oraz stosunkowo niski stopień umiędzynarodowienia działalności naukowej. W wykazie osiągnięć wskazano udział w projekcie finansowanym przez NCN – „Zeitenwende. Zmiana i jej kontestacja w modelu strategicznej zagranicznej polityki gospodarczej Niemiec” (konkurs Sonata), gdzie Habilitant pełnił funkcję wykonawcy, a także w programie „Eurasian Insights: Strengthening Indo-Pacific Studies in Europe” (2019–2022), realizowanym w ramach grantu Unii Europejskiej Erasmus+ KA203. Ponadto odbył sześć krótkoterminowych wyjazdów zagranicznych, bez dłuższych staży naukowych czy pobytów badawczych. Ograniczona liczba grantów i mobilności przekłada się na niski poziom współpracy międzynarodowej, co w konsekwencji osłabia potencjał umiędzynarodowienia dorobku badawczego Habilitanta.

III. Ocena dorobku dydaktycznego i organizacyjnego

Dr Rafał Wiśniewski aktywnie angażuje się w organizację życia naukowego jako członek komitetów naukowych, organizator i uczestnik licznych konferencji. Ważnym obszarem jego działalności jest dydaktyka – prowadzi wykłady i konwersatoria w języku polskim i angielskim, obejmujące szeroką problematykę stosunków międzynarodowych, politologii, bezpieczeństwa narodowego oraz komunikacji społecznej. Od roku akademickiego 2024/2025 realizuje także zajęcia z zakresu współczesnych stosunków międzynarodowych w ramach interdyscyplinarnych studiów II stopnia „Historia i polityka współczesna” na Wydziale Historii UAM. Opracował autorskie programy dziesięciu przedmiotów oraz pełni funkcję kierownika studiów I stopnia na kierunku Bezpieczeństwo Narodowe WNPiD UAM.

Habilitant był promotorem pomocniczym w pięciu przewodach doktorskich i promotorem 44 prac licencjackich, a od początku zatrudnienia prowadzi seminarium dla studentów I stopnia. Jest również aktywnym uczestnikiem środowiska akademickiego – należy do Polskiego Towarzystwa Nauk Politycznych, International Studies Association oraz European International Studies Association. Jego aktywność ekspercka obejmuje recenzje wydawnicze oraz oceny wniosków stypendialnych w ramach programu Fulbrighta. Potwierdzeniem uznania w środowisku naukowym jest udział w Kapitulie Nagród Naukowych

Polskiego Towarzystwa Studiów Międzynarodowych. Ponadto sprawował opiekę nad Kołem Naukowym Stosunków Międzynarodowych na WNPiD UAM, wspierając rozwój aktywności studenckiej.

Na podstawie analizy głównego osiągnięcia naukowego ujętego w formie cyklu zatytułowanego „wpływ polityki zagranicznej Chińskiej Republiki Ludowej na ewolucję wybranych elementów ładu międzynarodowego na początku XXI w.” oraz całego dorobku naukowego, dydaktycznego i organizacyjnego stwierdzam, że dr Rafał Wiśniewski spełnia wymogi stawiane osobom ubiegającym się o uzyskanie stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki o polityce i administracji (na podstawie ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce). Osiągnięcia naukowe Habilitanta, mimo że mają głównie charakter syntetyzujący, stanowią wkład w rozwój polskich badań nad polityką zagraniczną Chin. Dlatego rekomenduję o dopuszczenie go do dalszych etapów przewodu habilitacyjnego.

